

LIPSKÁ CHARTA O UDRŽITELNÝCH EVROPSKÝCH MĚSTECH

Sjednána při příležitosti neformální ministerské schůzky na téma rozvoj měst a územní soudržnost v Lipsku ve dnech 24. a 25. května 2007

PREAMBULE

LIPSKÁ CHARTA o udržitelných evropských městech je dokument členských států vypracovaný za široké a transparentní účasti evropských zainteresovaných subjektů. Ministři členských států odpovědní za městský rozvoj, vědomi si úkolů a možností různých historicky, hospodářsky, sociálně a environmentálně odlišných prostředí evropských měst, se dohodli na společných principech a strategiích politiky urbánního rozvoje. Ministři se hlásí k tomu, že budou

- ve svých státech podněcovat politickou diskusi o tom, jak integrovat principy a strategie Lipské charty o udržitelných evropských městech do národních, regionálních a místních rozvojových politik,
- využívat nástroj integrovaného rozvoje měst a odpovídající formy veřejné správy a řízení k její implementaci a za tím účelem na národní úrovni vytvářet veškeré nezbytné rámce,
- podporovat vytváření vyvážené územní organizace založené na evropské polycentrické urbánní struktuře.

Ministři děkují německému předsednictví za vypracování zprávy „Integrovaný urbánní rozvoj jako podmínka úspěšné udržitelnosti měst“ a studií „Strategie zlepšení fyzického prostředí upadajících městských čtvrtí“, „Posílení místní ekonomiky a místní politiky zaměstnanosti v upadajících městských čtvrtích“, „Aktivní politiky vzdělávání a školení dětí a mládeže v upadajících městských čtvrtích“ a „Udržitelná městská doprava v upadajících městských čtvrtích“ s příklady správné praxe v Evropě. Tyto studie pomohou městům všech velikostí v efektivní implementaci principů a strategií stanovených Lipskou chartou o udržitelných evropských městech.

Ministři prohlašují:

My, ministři odpovědní za rozvoj měst v členských státech Evropské unie, považujeme evropská města všech velikostí, která se vyvíjela v průběhu dějin, za hodnotné a nenahraditelné ekonomické, sociální a kulturní statky.

S cílem ochrany, posílení a dalšího rozvoje našich měst důrazně podporujeme Strategii udržitelného rozvoje EU, která je založena na Lillském akčním programu, Rotterdamském Urban Acquis a Bristolské dohodě. Při tom je nutno současně rovnocenně a vyváženě zohledňovat všechny dimenze udržitelného rozvoje, tj. hospodářskou prosperitu, sociální rovnováhu a zdravé životní prostředí. Zároveň je třeba věnovat pozornost kulturním a zdravotním hlediskům. Zde je třeba věnovat náležitou pozornost institucionální kapacitě členských států.

Naše města mají jedinečnou kulturní a architektonickou hodnotu/kvalitu, značný sociální potenciál a výborné možnosti, co se týče hospodářského rozvoje. Jsou centry znalostí a zdroji růstu a inovací. Mají globální odpovědnost. Současně však trpí demografickými problémy, sociální nerovností, vyloučením určitých populačních skupin a nedostatkem dostupného a vhodného bydlení a environmentálními problémy. Z dlouhodobého hlediska tak nemohou města plnit svoji funkci motorů sociálního pokroku a hospodářského růstu, jak jsou vnímána z pohledu Lisabonské strategie, nepodaří-li se zároveň zachovat sociální rovnováhu jak uvnitř měst, tak mezi jednotlivými městy, zachovat kulturní rozmanitost a dosahovat vysoké úrovně urbanistických, architektonických a environmentálních řešení.

Stále více potřebujeme integrované strategie a koordinované aktivity všech zainteresovaných osob a institucí zapojených do procesu rozvoje města, které přesahují hranice jednotlivých měst a obcí.

Všechny úrovně správy a řízení – místní, regionální, národní a evropská – mají odpovědnost za budoucnost našich měst. Aby byla tato víceúrovňová správa skutečně efektivní, musíme zlepšit koordinaci oborových/odvětvových strategií a nalézt nový smysl pro odpovědnost za politiku integrovaného rozvoje měst. Musíme také zajistit, aby ti, kdo se podílí na realizaci těchto politik na všech úrovních, získávali obecné a mezioborové znalosti a dovednosti potřebné k vytváření udržitelných měst a společenství.

Velmi vítáme stanoviska a doporučení obsažená v Územní agendě Evropské unie a práci evropských institucí, které prosazují integrovaný pohled na otázky měst. Uznáváme Aalborgskou chartu jako cenný přínos ke strategickým a koordinovaným akcím na místní úrovni, Evropskou chartu „Network Vital Cities“ a závěry Evropského fóra pro architektonickou politiku v oblasti stavební kultury (Architectural Policies on Building Culture) z 27. dubna 2007.

Doporučujeme:

I. Širší využívání integrovaných přístupů v politice rozvoje měst

Z našeho hlediska znamená pojem integrovaná politika urbánního rozvoje současné a plné zvážení všech zájmů rozvoje měst. Integrovaná politika urbánního rozvoje je proces, v němž dochází ke koordinaci územních, tematických a časových aspektů klíčových oblastí urbánní politiky. Zapojení ekonomických aktérů, zainteresovaných subjektů a široké veřejnosti má klíčový význam. Integrovaná politika urbánního rozvoje je klíčovou podmínkou implementace Evropské strategie udržitelného rozvoje. Její zavedení je úkolem s evropskou dimenzí, avšak musí při ní být přihlédnuto k místním podmínkám a potřebám a rovněž k principu subsidiarity.

Sladění zájmů, které umožňuje politika integrovaného rozvoje měst, tvoří životaschopnou základnu pro vytvoření konsenzu mezi státem, regiony, městy, občany a hospodářskými aktéry. Sdílením znalostí a finančních zdrojů se zvýší efektivita využívání nedostatkových veřejných prostředků. Veřejné a soukromé investice budou lépe koordinovány. Politika integrovaného rozvoje měst zapojuje aktéry vně veřejné správy a umožňuje, aby občané hráli aktivní roli při formování svého bezprostředního životního prostředí. Současně taková opatření mohou zvýšit jistotu plánování investic.

Doporučujeme, aby se evropská města pokusila o vytvoření integrovaných rozvojových programů měst jako celku. Takové implementačně orientované nástroje by měly

- popsat silné a slabé stránky měst a městských částí a čtvrtí založené na situační analýze,
- definovat konzistentní rozvojové cíle pro urbánní oblasti a vytvořit vizi pro město,
- koordinovat plány a strategie pro různé části měst a sektorové strategie a technické plány městských částí a postarat se, aby plánované investice napomáhaly vyváženému rozvoji města,
- soustředit a koordinovat využití prostředků soukromými i veřejnými aktéry z hlediska území,
- být koordinovány na lokální úrovni a úrovni přesahující do regionu (city–regional) a zapojit občany a jiné partnery, kteří mohou výrazně napomoci formovat budoucí hospodářskou, sociální a ekologickou kvalitu daného území.

Je třeba posílit koordinaci na lokální úrovni a úrovni přesahující do regionu (city–regional). Cílem je rovné partnerství mezi městy a venkovskými oblastmi a také mezi malými, středně velkými a velkými městy a velkoměsty v rámci městských regionů (city–regions) a velkoměstských (metropolitních) regionů. Musíme přestat hledět na úkoly a rozhodování v oblasti politiky urbánního rozvoje izolovaně na úrovni jednotlivých měst. Naše města by měla být pilíři rozvoje městských spádových regionů a převzít odpovědnost za územní soudržnost. Proto by bylo prospěšné, kdyby naše města tvořila navzájem těsněji propojenou síť na evropské úrovni.

Integrovaná politika rozvoje měst nám dává k dispozici soubor nástrojů, které již prokázaly svou hodnotu v mnoha evropských městech při zavádění moderních efektivních struktur veřejné správy založených na kooperaci. Jsou neodmyslitelné při posilování konkurenceschopnosti evropských měst. Zajišťují předvídatou koordinaci osídlení, hospodářského rozvoje a rozvoje infrastruktury

a zohledňují mimo jiné dopady stárnutí obyvatelstva a migračních trendů a podmínky dané energetickou politikou.

V rámci politiky integrovaného rozvoje měst považujeme za klíčové pro posílení konkurenceschopnosti evropských měst následující strategie:

❖ VYTVÁŘENÍ A ZAJIŠTĚNÍ VYSOCE KVALITNÍHO VEŘEJNÉHO PROSTORU

Kvalita veřejných prostranství, člověkem vytvořené městské krajiny a architektonický a urbanistický rozvoj hrají důležitou roli při vytváření životních podmínek městského obyvatelstva. Tyto „měkké“ lokalizační faktory jsou důležité pro přilákání podniků v oblasti znalostní ekonomiky, kvalifikované a kreativní pracovní síly a pro cestovní ruch. Proto se musí zintenzívnit vzájemné působení architektury, plánování infrastruktury a urbanistického projektování, s cílem vytvořit atraktivní užitkově orientované území, a dosáhnout vysokého standardu městského prostředí, tedy stavební kultury („Baukultur“). Tento přístup však nemůže zůstat omezen na veřejné prostory, stavební kultura je potřebou celého města i jeho okolí. Města i stát musejí výrazně uplatnit svůj vliv. Proto je také nezbytné přihlížet k udržení kulturního dědictví v oblasti architektury zachováním historických budov a jejich urbanistické a architektonické hodnoty.

Vytvoření a zajištění funkčního a kvalitně projektovaného městského prostoru a infrastruktury je úkolem, který se musí řešit ve spolupráci se státem, regionálními a místními samosprávami, ale také s občany a s podnikatelským sektorem.

❖ MODERNIZACE INFRASTRUKTURNÍCH SÍTÍ A ZLEPŠENÍ ENERGETICKÉ ÚČINNOSTI

Základním příspěvkem ke zlepšení kvality života, lokality jako takové a životního prostředí může být udržitelný, dostupný a cenově přijatelný systém městské dopravy s koordinovaným napojením na dopravní síť spádového regionu města. Obzvláštní pozornost je třeba věnovat řízení dopravy a systémům integrované dopravy, včetně sítí cest a chodníků pro pěší a cyklostezek. Systém dopravy ve městě musí být sladěn s požadavky na bydlení, pracoviště, životní prostředí a veřejná prostranství.

Musí být včas zlepšována kvalita technické infrastruktury, zejména zásobování vodou, čištění odpadních vod a další systémy tak, aby odpovídala měnícím se potřebám a budoucím standardům kvality života ve městě.

Klíčovou podmínkou udržitelnosti veřejných služeb je energetická účinnost a hospodárné využívání přírodních zdrojů při jejich poskytování. Je nutné zlepšit energetickou účinnost budov. Obnova bytového fondu může mít významný dopad na energetickou účinnost a zlepšení kvality života místních obyvatel. To se týká jak stávajících, tak nových budov. Obzvláštní pozornost je třeba věnovat panelovým domům a starým a nekvalitním domům. Optimalizované a účinné sítě infrastruktury a energeticky účinné budovy sníží náklady podnikatelského sektoru a obyvatel.

Důležitým předpokladem efektivního využití zdrojů je kompaktní sídelní struktura. Té lze dosáhnout dobrým územním plánováním, které zabraňuje rozrůstání měst do šířky, a dále silnou kontrolou využití pozemků a speculací s pozemky. Pro udržitelnost se obzvláště osvědčily strategie smíšených funkcí města: bydlení, zaměstnání, vzdělávání, zásobování a rekreační využití okolí měst.

Města musejí přispívat k zajišťování a zvyšování kvality života svých obyvatel a zvyšování své atraktivity jako lokality vhodné pro podnikání s využitím vyspělých informačních a komunikačních technologií v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti, sociálních a zdravotních služeb, bezpečnosti a také prostředků ke zlepšení městské správy a řízení.

Naše města musejí být schopna se přizpůsobit hrozbě, která pramení z globální změny klimatu. Správně navržený a naplánovaný rozvoj měst může zajistit růst při nízké spotřebě fosilních paliv, zlepšit kvalitu životního prostředí a snížit emise uhlíku. Těchto cílů mohou města docílit prostřednictvím ochranných inovačních opatření, která ve svém důsledku napomohou rozvoji nového průmyslu a podnikání s nízkou závislostí na fosilních palivech.

❖ AKTIVNÍ, INOVATIVNÍ A VZDĚLÁVACÍ POLITIKA

Města jsou středisky vzdělanosti, kde se tvoří a rovněž předává množství poznatků. Schopnost optimálně využít vzdělanostního potenciálu města je závislá na kvalitě předškolního a školního vzdělání a na dalších možnostech v rámci vzdělávacího systému a rovněž v rámci sociálních a kulturních struktur, na možnostech celoživotního vzdělávání, na kvalitě univerzit a neuniverzitních výzkumných ústavů a na strukturách pro přenášení poznatků mezi průmyslovou, podnikatelskou a akademickou sférou.

Integrovaný rozvoj měst může přispět ke zlepšení těchto faktorů např. tím, že zprostředkuje kontakt mezi zainteresovanými aktéry, podpoří sítě a optimalizuje lokální organizační struktury. Integrovaný přístup k rozvoji měst podporuje sociální a interkulturní dialog.

Strategie integrovaného urbánního rozvoje a řízení městského rozvoje založené na spolupráci a dobré správě a řízení mohou přispět k účelnému využití potenciálu evropských měst zvláště vzhledem ke konkurenceschopnosti a růstu, stejně jako ke snižování disparit v rámci a mezi městskými zónami. Poskytují občanům příležitost ke společenské a demokratické participaci.

II. Věnování zvláštní pozornosti deprivovaným/upadajícím čtvrtím v rámci města jako celku

Města čelí závažným výzvám zejména v souvislosti se změnami hospodářských struktur a globalizací. Specifickým problémem je mimo jiné vysoká nezaměstnanost a sociální vyloučení. V rámci jednoho města se mohou vyskytovat značné rozdíly v hospodářských a sociálních příležitostech, které nabízejí jednotlivé městské části, jakož i závažné rozdíly v kvalitě životního prostředí. Navíc se sociální rozdíly a rozdíly v tempu hospodářského růstu dále prohlubují, což přispívá k destabilizaci měst. Proto je politika sociální integrace, která přispívá k omezení nerovností a prevenci sociálního vyloučení, nejlepší zárukou pro zachování bezpečnosti v našich městech.

Pro dosažení cílů sociální soudržnosti a integrace ve městech a městských oblastech mohou být efektivním nástrojem promyšlené přístupy k sociálnímu bydlení. Zdravé, vyhovující a cenově dostupné bydlení může zvýšit atraktivitu těchto čtvrtí pro mladé i starší občany. Je to příspěvek ke stabilizaci městských čtvrtí.

Lépe je zaznamenat včas varovné znaky a podniknout bezprostředně nákladově efektivní nápravná opatření. Tak se náklady ušetří. Když nějaká oblast již začne upadat, náklady a obtíže na její obnovu mohou být mnohokrát vyšší. Vláda musí obyvatelům v postižených oblastech nabídnout perspektivu a podněty pro zlepšení. Aktivní zapojení místních obyvatel a lepší dialog mezi politickými představiteli, obyvateli a ekonomickými aktéry mají zásadní význam pro nalezení optimálního řešení pro každou takovou ohroženou část města.

V této souvislosti považujeme za klíčové pro upadající městské čtvrti následující strategie činnosti, založené na integrované politice městského rozvoje:

❖ ZAVÁDĚNÍ STRATEGIÍ PRO DOSAŽENÍ VYŠŠÍHO STANDARDU FYZICKÉHO PROSTŘEDÍ

Hospodářská aktivita a investice na straně jedné a vysoce kvalitní urbánní struktury, zdravé životní prostředí, urbanistická řešení a moderní a účinná infrastruktura a služby na straně druhé jsou vzájemně těsně provázány. Z tohoto důvodu je též nezbytné zlepšovat stávající stavby v upadajících městských čtvrtích s ohledem na estetickou kvalitu, technický stav a energetickou účinnost. Zlepšení standardu bydlení v novostavbách a panelových domech má v EU největší potenciál pro zvýšení energetické účinnosti a přizpůsobení klimatickým změnám.

Aby byla posílena udržitelnost investic do zvyšování kvality městské výstavby, musí být zakotvena v dlouhodobé rozvojové strategii, která zahrnuje mimo jiné vyvolané investice (follow-up investments) jak ve veřejném, tak v soukromém sektoru.

❖ POSÍLENÍ LOKÁLNÍ EKONOMIKY A MÍSTNÍ POLITIKY ZAMĚSTNANOSTI

Opatření s cílem zabezpečit hospodářskou stabilizaci upadajících městských čtvrtí musejí využít také vlastní hospodářský potenciál čtvrtí samotných. V této souvislosti budou vhodnými nástroji místní politiky zaměstnanosti a hospodářské politiky odpovídající potřebám jednotlivých čtvrtí. Cílem je vytvořit a udržet pracovní místa a usnadnit start nového podnikání. Je třeba zejména zlepšit příležitosti přístupu na místní trh práce nabídkou školení zaměřeného na poptávku. Rovněž je nutné využít možností zaměstnávání a vzdělávání v etnicky orientovaných segmentech podnikání (ethnic economy).

Evropská unie, členské státy a města se vyzývají, aby vytvářely lepší podmínky a nástroje pro posílení místních ekonomik a fungování místních trhů práce zejména podporou „sociální ekonomiky“ a poskytováním služeb zaměřených na potřeby obyvatel.

❖ AKTIVNÍ VZDĚLÁVACÍ POLITIKA PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Klíčovým východiskem ke zlepšení situace v upadajících městských částech je kvalitnější vzdělávání a další profesní vzdělávání v místním společenství ve spojení s aktivizační politikou zaměřenou na děti a mládež.

Dětem a mládeži žijícím v těchto znevýhodněných čtvrtích je nutné nabídnout více příležitostí ke vzdělávání. Prostřednictvím strategií zaměřených na děti a mládež, jež budou přizpůsobeny sociálnímu prostředí, ve kterém žijí, je nutno přispět ke zvýšení šancí mladých lidí a dětí žijících v upadajících částech města na jejich aktivní zapojení do života společnosti, realizovat jejich ambice a zajistit rovné příležitosti z dlouhodobé perspektivy.

❖ PODPORA CENOVĚ DOSTUPNÉ/SOCIÁLNĚ ÚNOSNÉ A EFEKTIVNÍ MĚSTSKÉ DOPRAVY

Mnoho upadajících městských čtvrtí je současně zatíženo břemenem špatného dopravního spojení a rovněž špatným urbanistickým prostředím, což dále snižuje jejich atraktivitu. Občané mají právo od dopravního systému ve městě očekávat, že jeho rozvoj zajistí efektivní a cenově dostupnou veřejnou dopravu, která zajistí místním obyvatelům mobilitu a zároveň dostupnost pro obyvatele odjinud.

Aby se vyřešil tento problém, musí se při plánování rozvoje a řízení městské dopravy v těchto oblastech stále více dbát na snižování negativních dopadů dopravy na životní prostředí a organizovat veřejnou dopravu způsobem, který bude lépe integrovat tyto čtvrti do měst i do širšího území regionu. To bude také vyžadovat odpovídající síť cest pro pěší a cyklostezek.

Čím lépe se nám podaří upadající městské části ekonomicky stabilizovat, sociálně integrovat a zvýšit kvalitu výstavby (fyzického prostředí) a dopravní infrastruktury, tím větší bude šance, že naše města zůstanou dlouhodobě místy společenského pokroku, růstu a inovací.

Zdůrazňujeme, že:

Urbánní politika musí být realizována na národní úrovni. Z národní úrovně stejně jako ze všech ostatních úrovní by též měly vycházet pobídky pro inovativní řešení.

Naše města potřebují dostatečný rámec pro činnost při odpovědném plnění místních úkolů a zdravý finanční základ, který zajišťuje dlouhodobou stabilitu. Proto je také důležité, aby členské státy měly příležitost využívat evropské strukturální fondy pro významné programy integrovaného rozvoje měst. Využití těchto fondů by mělo být úzce zaměřeno zejména na specifické problémy a potenciál a zohledňovat příležitosti a problémy jednotlivých členských států. Pokud tomu tak ještě není, orgány místní správy a samosprávy by si měly zajistit potřebnou kvalifikaci pro efektivní realizaci strategií integrovaného rozvoje měst, také s ohledem na dosažení všeobecné udržitelnosti urbánního prostředí.

Nové iniciativy EU JESSICA a JEREMIE, které podporují vytváření městských rozvojových fondů a fondů pro malé a střední podnikání s využitím nástrojů finančního engineeringu jako pákového efektu k využití soukromého kapitálu pro implementaci integrovaných strategií urbánního rozvoje, skýtají nadějně možnosti pro zvyšování efektivity běžně dostupných národních a evropských finančních zdrojů.

Na národní úrovni je třeba, aby ministerstva zřetelněji respektovala důležitost měst při plnění národních, regionálních a lokálních cílů a význam dopadu jejich politik na ně. Úsilí různých ministerstev zabývajících se otázkami rozvoje měst, nebo je ovlivňujících, je třeba lépe zkoordinovat a integrovat, aby se spíše doplňovala než střetávala.

Zdůrazňujeme význam systematické a strukturované výměny zkušeností a znalostí v oblasti udržitelného městského rozvoje. Žádáme Evropskou komisi o předložení výsledků výměny správné praxe na nadcházející konferenci pod patronátem iniciativy „Regions and Economic Change“ (Regions for Economic Change). Vedle toho požadujeme, aby evropská platforma shromažďovala a rozvíjela nejlepší praxi, statistiky, srovnávací studie (benchmarking), hodnocení, odborné expertízy/posudky (peer reviews) a další studie na podporu aktérů podílejících se na urbánním rozvoji na všech úrovních a ve všech sektorech. Budeme nadále i v budoucnosti podporovat a zintenzivňovat výměnu znalostí a zkušeností mezi politiky, praktiky a odborníky na místní, regionální, národní a evropské úrovni za účelem posílení městské dimenze Strategie udržitelného rozvoje EU, Lisabonské strategie a Evropské strategie zaměstnanosti.

Evropa potřebuje silná města a regiony, ve kterých stojí za to žít.

*Překlad: Ministerstvo pro místní rozvoj
Úpravy překladu: Oddělení urbánní politiky Ministerstva pro místní rozvoj,
Ústav územního rozvoje*